

Dendrokronologisk datering av Rik-Mats bod vid Säfsnäs Hembygdsgård, flyttad från Drafsen.

Med tillväxtborr togs fem prov den 20 juli 2008, fyra ur golvtiljor (klover) från undersidan av boden, och ett i en väggstimmerstock (vägg till höger om övre dörren i den andra delade stocken, som också kan benämnas A14a. Golvtiljorna är starkt vittrade i ytan, och täckta med ett bomullsliknande skikt, vilket gör att yttersta bevarade årsring måste antas ligga ett fåtal årsringar innanför vankant. Ett av proven skadades tyvärr i ytan (SfHRM02a), medan tre har den bomullsliknande ytan intakt. Den 21 augusti togs en kompletterande serie prov från byggnadens insida och fördelade på följande sätt:

1. Vägstock A10, översta på nedre våningen, dörrsidan, märkt IX (SfHRM06).
2. Vägstock A6b, till vänster om dörren utifrån sett, märkt V (SfHRM07).
3. Mellantak/golvtilja nummer 10, räknat från höger sett från dörren (SfHRM08).
4. Mellantak/golvtilja nummer 8 (SfHRM09)
5. Den undre, fria åsen mot borte väggen på övervåningen, som är försedd med många djupa V-formade inhugg, antagligen avsedda som fästen för någon slags stänger (SfHRM10ab).
6. Vägstock A17, fösta över övre dörr, märkt XVI (SfHRM11).

Rik-Mats bod vid Säfsnäs hembygdsgård, flyttad från Drafsen 1944

Resultat

Proven ur de nedre golvtiljorna har delvis bevarade yttersta ringar för åren 1697, 1697 respektive 1699, men saknar alltså vankant. Alla de övriga proven har vankant och kan samtliga dateras med yttersta ring till 1700. Denna ring ser ut att i samtliga fall vara färdigbildad. Det betyder att allt undersökt timmer i byggnaden där vankanten är bevarad har fällts vinterhalvåret 1700-1701. Det finns ingen anledning att inte tro att också de vittrade golvtiljorna är från samma tid.

Enligt uppgift finns årtalet 1673 inristat i boden.¹ Någon sådan märkning kunde dock inte konstateras vid besöken, förutom en med blyerts gjord i senare tid innanför dörren. Denna undersökning visar i vilket fall som helst att detta årtal inte avser bodens byggnadsår.

Boden kallas ”Rik-Mats bod”, och syftar på dess ägare, Mats Sakrisson i Drafsen, vilken enligt notering i (förmodligen) likboken för 21 november 1752, som finns anslagen på boden, föddes 1679 i Skifsens, och gifte sig 1697 med Karin Mattsdotter från Gällingen. Av detta får förmodas att de byggde upp gården i Drafsen med början omkring 1697, och att denna bod således tillkom ett fåtal år därefter. Dateringen av denna bod till ca 1701 gör kopplingen till ”Rik-Mats” mer sannolik.

Knutningen

Boden har två våningar och består av 24 stockvarv inklusive syll och röste. Väggtimret är bilat på båda sidor och knutarna är mestadels av enkelkattstyp. Timringstekniken skiljer sig därmed påtagligt från den som användes vid angränsande delar av Västerdalsbyggnaden (åtminstone Floda, och antagligen även Nås) vid samma tid, där främst ränn- eller dubbelkatsknutar med sexkantskalle dominerade under större delen av 1700-talet. Samtliga elva undersökta stockar är av tall, och i de

¹ Enligt informationsskylt på boden och enligt hembygdsgårdens hemsida, www.hembygd.se/index.asp?DocID=3866 (2008-06-30)

flesta fallen ”mogen” sådan, med liten andel splintved. Byggnaden är på insidan uppmärkt med prydliga inskurna rommerska siffror, varvid syllstockarna inte är medräknade. Den torde alltså vid något tillfälle ha blivit nertimrad och flyttad, då dessa märken knappast torde härröra från flyttningen 1944. Man kan också notera att den nedre dörren blivit vidgad uppåt och att gåtarna nu är spikade mot stockändarna.

Dateringen, tekniska detaljer

Proven från de elva stockarna ger tillsammans en kontinuerlig kronologi som täcker 185 år (1515-1700). Denna ger starka eller mycket starka korrelations- och t-värden mot flera tillgängliga referenser, bäst mot ”Södra Dalarna” (Axelson och Israels) med t-värde=10,65 (korr=0,62). Om ”Södra Dalarna” läggs med kollektionen, som om det vore ett prov bland de andra, och man sedan jämför varje prov med medelkurvan av de övriga, ger detta att proven SfHRM04, 06, 07, 10, 11 har t-värden under 6, och därför, om de vore tagna ur sitt sammanhang, inte hade gått att säkert datera, de har dock sin bästa placering i enlighet med dateringen. I proven SfHRM04, 05 och 08 har nollringar måst sättas in i samband med en ”tillväxtkollaps” som uppträder runt 1639-41. Nästa alla dessa ringar kan dock upptäckas i hög förstoring. I SfHRM08 saknas dock uppenbarligen ytterligare en ring någonstans i den täta ytveden omkring 1694.

Torbjörn Axelson (2008-08-23)

Denna och andra dendrokronologiska studier återfinns på www2.hemsida.net/taxelson/dendro/obj/index.htm

Algorithm: Proportion of last two years growth (2,0,T)
Correlations between each of 13 members and the rest of the checked members of that collection (excluding samples of the same stem).
Minimum overlap used when finding best match: 50

	Years	Member offset to ref				Best match for				TTest	Next best				--Diff----		
		Off	Over	Corr	TTest	set	lap	coeff	TTest		Sets-	Off	Over	Corr	TTest	Corr	TTest
SfHRM01a	166	307	165	0,49	7,2	307	165	0,49	7,2	2005	535	108	0,35	3,8	2233	0,14	3,3
SfHRM02a	156	329	155	0,53	7,8	329	155	0,53	7,8	2005	132	155	0,26	3,4	1808	0,27	4,4
SfHRM03a	175	309	174	0,62	10,3	309	174	0,62	10,3	2005	112	174	0,28	3,8	1808	0,34	6,5
SfHRM04a	144	309	140	0,42	5,4	309	140	0,42	5,4	2005	547	93	0,26	2,6	2243	0,16	2,8 3 zero values.
SfHRM05a	180	305	172	0,45	6,6	305	172	0,45	6,6	2005	90	172	0,24	3,2	1790	0,22	3,4 7 zero values.
SfHRM06a	116	305	115	0,35	4,0	305	115	0,35	4,0	2005	5	115	0,31	3,4	1705	0,05	0,6
SfHRM07a	156	305	155	0,39	5,2	305	155	0,39	5,2	2005	465	155	0,26	3,4	2165	0,12	1,8
SfHRM08a	186	305	180	0,52	8,2	305	180	0,52	8,2	2005	227	180	0,21	2,9	1927	0,31	5,3 5 zero values.
SfHRM09a	150	305	149	0,58	8,7	305	149	0,58	8,7	2005	443	149	0,24	3,1	2143	0,34	5,6
SfHRM10a	99	305	98	0,39	4,1	305	98	0,39	4,1	2005	34	98	0,33	3,4	1734	0,06	0,7
SfHRM10b	97	307	96	0,50	5,5	307	96	0,50	5,5	2005	299	96	0,32	3,2	1997	0,18	2,3
SfHRM11a	115	305	114	0,43	5,1	305	114	0,43	5,1	2005	100	114	0,30	3,3	1800	0,13	1,7
SödraDal	644	0	185	0,62	10,7	0	185	0,62	10,7	2005	252	185	0,23	3,2	2257	0,39	7,5

Algorithm: Proportion of last two years growth (2,0,T)
Correlations between available samples in SfHRM01-5-PISY.fil and SödraDal dated to 2005 with corr >= 0,30 and with overlap >= 96
Results sorted according to decreasing correlation coefficient values.

	Corr	Test	lap	
all...	0,62	10,65	185	based on 12 members
SfHRM10b	0,51	5,71	96	
SfHRM03a	0,44	6,41	174	+ minst en omätt (men inte många)
SfHRM07a	0,40	5,41	155	
SfHRM10a	0,39	4,14	98	
SfHRM04a	0,37	4,69	140	minst en omätt (men inte många)
SfHRM05a	0,37	5,15	172	
SfHRM02a	0,36	4,76	155	ytan saknas
SfHRM09a	0,35	4,52	149	
SfHRM01a	0,35	4,69	165	+ minst en omätt (men inte många)
SfHRM08a	0,34	4,78	180	minst ytterligare 4 synliga vid ring 55
SfHRM11a	0,33	3,65	114	
SfHRM06a	0,30	3,40	115	

HEADER:
KeyCode=SfHRM01a
Length=166
DateEnd=1698
+ minst en omätt (men inte många)
DATA:Tree
244 207 241 146 157 171 178 148 169 161
152 121 108 104 131 99 83 91 72 76
66 49 78 61 59 61 61 89 100 110
116 112 150 112 114 112 91 114 91 91
91 112 110 119 121 121 123 106 108 97
97 133 159 136 136 108 74 66 81 80
61 89 93 100 61 57 59 51 44 51
70 64 68 70 68 61 68 61 55 78
49 87 68 61 53 51 36 46 51 49
38 57 51 55 64 68 83 72 81 85
72 95 68 53 74 97 100 78 68 61
59 91 91 89 114 106 102 104 93 102
93 64 91 72 78 80 64 87 87 89
97 108 91 106 93 83 81 91 66 100
74 47 36 55 64 112 136 112 110 152
104 231 135 138 127 114 142 186 169 127
104 144 123 119 110 76 0 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM02a
Length=156
DateEnd=1676
ytan saknas
DATA:Tree
199 211 194 252 289 336 181 156 94 100
139 170 224 244 192 84 90 84 138 156
173 201 125 99 90 98 150 149 144 142
99 78 84 63 94 91 103 94 102 83
89 88 112 169 191 156 179 146 107 117
116 98 69 78 70 69 100 128 110 141
148 96 91 121 112 94 96 109 135 95
70 68 64 93 116 114 101 103 86 62
59 60 64 68 86 73 103 95 88 92
69 77 79 88 64 58 54 45 60 51
45 52 66 71 69 61 69 71 97 70
46 41 24 36 33 26 41 24 22 20
28 28 35 39 44 33 43 31 48 41
37 35 52 57 71 22 60 79 73 85
60 92 111 102 119 85 78 85 64 102
74 81 62 46 41 49 0 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM03a
Length=175
DateEnd=1696
+ minst en omätt (men inte många)
DATA:Tree
258 191 184 275 269 161 140 104 121 152
216 241 218 176 93 114 112 167 142 224
167 123 100 95 116 133 129 121 117 127
108 91 93 138 108 108 114 110 87 95
93 110 142 112 95 91 85 81 78 95
76 95 87 83 80 100 93 102 89 114
91 76 85 97 97 106 87 93 66 64
44 40 70 100 108 114 121 110 76 49
66 66 89 85 68 70 70 63 70 64
68 64 64 49 34 30 40 49 51 42
53 55 66 68 68 83 81 116 70 61
49 38 36 34 38 61 47 42 23 23
25 45 42 57 63 85 74 89 95 85
95 93 80 72 38 51 55 55 80 87
95 136 140 138 121 78 68 72 66 66
76 68 38 30 36 25 23 19 19 36
42 51 47 55 68 57 61 68 57 59
49 40 49 36 30 0 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM04a
Length=144
DateEnd=1696
minst en omätt (men inte många)
DATA:Tree
40 40 66 72 55 93 100 121 104 89
121 172 171 191 174 129 136 110 113 115
121 93 106 100 106 112 121 96 151 134
129 138 121 119 100 64 76 72 53 47
64 79 74 70 66 55 43 28 36 43
38 68 66 45 28 36 34 28 53 45
36 77 45 39 46 35 31 41 40 41
33 46 50 46 55 61 63 78 74 69
60 89 91 87 104 71 0 0 0 30
66 70 125 110 102 112 89 123 95 87
112 112 102 89 95 142 134 186 125 108
176 248 174 153 104 108 138 182 131 153
125 66 49 42 87 131 97 78 74 68
97 66 78 100 78 51 59 55 61 36
47 49 53 36 0 0 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM05a
Length=180
DateEnd=1700
DATA:Tree
267 181 114 109 126 162 102 70 49 54
45 81 103 146 112 83 66 81 91 79
110 98 87 75 87 106 94 78 42 65
60 52 39 33 47 41 53 75 77 86
105 68 82 67 79 53 48 40 61 72
58 57 73 67 63 69 63 50 57 43
44 38 30 70 64 54 60 50 30 30
27 29 16 32 36 33 38 26 22 14
13 22 28 20 22 25 28 28 19 15
31 29 26 19 29 35 20 22 29 38
31 28 35 50 29 31 38 40 80 53
77 47 53 78 113 52 60 16 26 0
0 0 0 0 0 23 28 22 28
30 35 54 45 61 59 53 31 32 32
35 30 41 41 47 46 31 34 28 32
32 47 35 22 15 19 29 53 50 24
49 39 45 38 35 30 34 89 91 71
93 50 48 71 63 30 32 43 28 53

HEADER:
KeyCode=SfHRM06a
Length=116
DateEnd=1700
DATA:Tree
386 372 291 225 266 246 242 205 271 331
253 267 178 192 203 206 149 168 181 123
119 181 230 224 192 131 146 166 191 163
110 90 87 86 70 79 84 54 73 68
59 56 67 70 92 69 56 55 50 52
65 48 52 48 52 49 58 45 34 41
42 36 37 39 37 39 33 24 45 42
53 54 41 35 14 14 9 10 21 46
49 41 51 45 34 29 33 42 41 16
20 35 37 32 28 52 44 68 73 58
50 66 37 37 40 47 50 55 71 52
38 9 16 23 21 13 0 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM07a
Length=156
DateEnd=1700
DATA:Tree
161 178 197 177 181 169 179 198 148 133
158 138 131 169 219 184 184 164 150 114
127 124 119 109 111 120 109 90 74 90
96 89 74 64 67 64 58 59 53 66
73 63 70 42 28 33 42 42 43 48
60 57 46 40 51 40 37 46 50 49
49 54 36 28 39 38 46 42 40 35
17 25 25 22 15 24 28 21 24 27
21 15 14 20 19 21 20 20 21 22
25 24 36 21 21 16 16 13 14 10
14 13 20 13 20 12 14 15 18 15
16 16 18 15 15 36 28 33 30 30
28 30 31 30 21 25 21 24 23 19
12 16 16 26 21 19 28 31 16 28
32 25 16 16 23 22 22 25 33 29
20 16 21 21 29 26 0 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM08a
Length=186
DateEnd=1700
minst ytterligare 4 synliga vid ring 55
DATA:Tree
239 212 272 221 236 179 197 179 117 136
166 158 126 130 111 105 104 180 157 140
92 79 82 100 127 95 112 111 84 73
73 88 101 76 84 68 66 68 67 54
73 69 89 91 83 73 84 75 83 111
108 93 106 73 97 105 105 104 97 80
79 71 88 77 76 61 78 74 76 87
86 66 71 58 48 59 56 71 60 99
115 130 91 70 76 69 55 51 62 96
99 78 94 103 93 96 89 86 74 70
43 35 35 50 49 64 51 68 53 67
83 80 100 107 160 75 58 65 54 62
55 39 50 57 38 25 0 0 0 0
16 18 22 19 18 18 22 15 21 21
19 22 18 28 33 42 31 32 29 38
47 30 30 23 31 32 20 32 26 13
7 20 13 11 13 7 10 12 17 16
14 14 15 14 17 14 17 19 28 0
20 11 15 19 19 21 0 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM09a
Length=150
DateEnd=1700
DATA:Tree
122 108 80 69 98 84 95 112 124 90
108 123 146 139 161 158 160 118 148 160
203 209 212 216 170 138 133 125 119 134
167 137 153 175 172 151 150 124 171 121
82 72 78 92 107 71 18 23 29 25
13 20 31 31 33 33 23 30 27 36
43 61 58 73 31 43 40 52 50 49
52 52 52 46 38 33 42 48 76 41
26 31 33 49 51 22 34 39 33 23
24 25 51 73 96 115 133 106 133 120
117 164 97 119 137 91 129 108 96 155
153 147 197 201 161 119 88 96 92 118
92 73 66 23 15 36 67 98 111 74
79 110 141 161 103 111 117 108 155 169
177 132 143 132 132 96 105 91 64 67

HEADER:
KeyCode=SfHRM10a
Length=99
DateEnd=1700
DATA:Tree
163 148 159 176 170 165 111 132 90 124
94 76 85 52 57 77 68 51 55 62
47 51 63 74 69 79 83 84 64 59
66 54 59 78 38 68 53 80 67 65
90 69 59 64 73 80 66 90 93 64
83 89 77 96 83 88 81 38 25 18
9 11 20 13 5 20 29 17 30 23
30 42 39 45 68 56 68 75 82 102
107 131 131 112 110 65 62 69 64 88
99 108 174 116 82 67 62 37 67 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM10b
Length=97
DateEnd=1698
DATA:Tree
181 147 149 171 159 167 137 167 118 177
180 152 156 91 138 107 77 79 98 97
70 76 95 85 88 87 107 112 85 78
77 78 91 103 50 71 59 68 73 65
70 65 50 54 54 60 54 53 66 53
72 84 70 85 63 61 63 37 29 22
11 14 25 30 19 12 17 14 34 22
32 35 30 30 57 39 50 48 53 51
109 130 130 112 117 113 77 80 69 101
102 124 174 135 118 105 86 0 0 0

HEADER:
KeyCode=SfHRM11a
Length=115
DateEnd=1700
DATA:Tree
297 272 304 317 284 195 216 245 266 257
259 180 151 140 87 62 68 98 92 96
94 115 118 105 60 59 84 93 88 63
50 78 59 48 65 73 95 111 85 126
104 71 74 95 72 77 66 65 68 68
65 77 68 80 67 69 55 48 53 54
59 58 42 55 68 52 42 54 52 76
89 95 113 79 76 93 99 111 108 86
56 50 51 36 49 33 55 75 58 38
33 47 52 39 43 53 60 58 66 59
59 56 55 69 46 43 42 29 40 50
35 42 45 34 47 0 0 0 0 0